గ్రామఫోను

గ్రామంలో దేవాలయం ఉండడంలేక పోవడాలను బట్టి ఆగ్రామం ఉచ్చనీచలను నిర్ణయిస్తారు పెద్దలు. ఇది అనుపూర్వికంగా వస్తున్న ఆచారం. దేవాలయంలేని గ్రామం కుగ్రామం. క్రమేణ దేశాచారాలూ, అభిప్రాయాలూ మారుతూన్నకొద్దీ గ్రామం ఉచ్ఛనీచలను నిర్ణయించడానికి మరొక కొలత బయలుదేరింది.

ఇప్పుడు గ్రామంలో గ్రామఫోను ఉండడం లేక పోవడాలనుబట్టి గ్రామంయొక్క ఉచ్చనీచలు తేలుతున్నవి. పదిండ్లు కలిగిన గ్రామమైనా ఆమహావస్తువు లేని గ్రామం కుగ్రామం అయింది.

గ్రామఫోను కొనే ఆసాములు ఈ మహాజంతువును వేరువేరు కారణాలచేత కొంటూఉంటారు. కొందరు గ్రామంలో తనలాంటివాడికి గ్రామఫోను లేకపోతే పరువేమిటి అని, కొందరు సంగీతంమీద మితంలేని ప్రేమవల్ల, కొందరు తమ విరోధులకే ఉన్నప్పుడు తమకు లేకపోవడంనామర్దాఅని, విష్ణ్వార్చకులు కొందరు శివార్చకులు కొని శివస్వామికి వినిపిస్తూంటే విష్ణుమాత్రం తీసిపోయినాడాఅని, కొందరు గ్రామఫోను ఏజంటు మొహమాటం తీసివేయలేకా, కొందరు సంగీతంమీద ఎక్కువప్రేమ ఉన్నదని ఇతరులు అనుకోవలెననీ, కొందరు నలుగురూవచ్చి గ్రామఫోను వినిపించమని అడుగుతారు దర్జాగా ఉంటుందనీ, కొందరు అన్నయ్యకున్నది తనకుమాత్రంవద్దా అని ఇత్యాది ఘనాకారణాలవల్లనే తప్ప అంతకు తక్కువ కారణాల వల్ల ఎవరూ గ్రామఫోను కొనరు.

గ్రామఫోనుజీవితంమాత్రం నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగా జరుగుతూఉంటుంది. అది త్యాగానికీ, ఓర్పుకూ, మంచికీ, నిత్యసంతోషానికీ తావైనందువల్ల దాన్ని కొన్నవాళ్లెవళ్ళూ వృధాఖర్చు చేశారని అనడానికి ఎవరికీ ఏవిధమైన హక్కులేదని తెలుసుకునేది.

గ్రామఫోనుకొని దానిత్యాగం, ఓర్పు, మంచీ, నిత్యసంతోషం వగైరా మంచిగుణాలను మనకు ఒరవడిపెట్టడానికి పూనుకున్న మహానుభావులకు తీరిక చేసుకొని అందరూ ప్రణామములు చెయ్యవలెను.

ఎంతపాడినా విసుగులేదు. ఓర్పుకు దాన్ని చెప్పి మరోదాన్ని చెప్పాలి. జీవంలేనివస్తువు ఇంత ఘనమైన గుణాన్ని కలిగిఉందంటే జీవంగల జీవులు ఆత్మపరీక్ష చేసుకోవాలె.

గ్రామఫోను ప్రప్రథమంలో ప్రపంచకములో అవతరించినప్పుడు దీనిని ఒక్కజంతువుగానే చూచారు కొందరు. ఆపెట్టెలోనో, గొట్టంలోనో మనిషి తప్పక ఉండితీరవలసిందేనన్నారు కొందరు. దాని దగ్గరకెందుకులెండి ఇక్కడ కూర్చొని విందాంలే అని అన్నారు చాలామంది.

క్రమేపి భయంతీరిపోయింది. దానివల్ల ప్రమాదం లేదని గ్రహించారు. అడ్డమైనవాళ్ళు గ్రామఫోను కొనడం ఆరంభించారు.

మొదట మొదట గ్రామఫోను ప్లేట్లిచ్చినవారిని గురించి చాలా గొప్ప అభిప్రాయాలుండేవి. ఆయన ఎంతో పాటగాడయిఉండకపోతే గ్రామఫోను ప్లేట్లివ్వడానికి ధైర్యంచేస్తాడా అనే అభిప్రాయం ప్రబలంగా ఉండేది. అప్పుడు పాటా ఆలాగే ఉండేది.

రానురాను అన్నిరకాలవాళ్ళూ ప్లేట్లివ్వడం ఆరంభించారు—ఎవరుబడితేవారు నటకులు గావడానికి తయారయినట్లు. కొద్దిగా ఒకటిరెండు రాగాల కళలు సంపూర్తిగానో అసంపూర్తిగానో తెలుసుకొని ప్లేట్లివ్వడానికి హాజరయ్యే గాయకులు వెలిశారు. భావకవులూ, కథకులూ, గాయకులూ, నటకులూ ఈవిధంగా భూమి ఈనినట్లుగా వెలవడం ఆంధ్రమాత అదృష్టంగాక మరేమిటి ?

క్రొత్తరోజుల్లో గ్రామఫోను ప్లేట్లు తీసుకున్నప్పుడు గ్రామఫోనురికార్డుకంపెనీవారు పుష్కలంగానే డబ్బిచ్చారు. ఇప్పుడు రైలుచార్జి పెట్టుకుంటే వచ్చి ప్లే

ట్లిచ్చిపోయే గాయకులు వెలిసింతర్వాత డబ్బు యిదివరలాగా వాళ్ళివ్వడంలేదంటే ఏమిలాభం?

గ్రామఫోనులో పాడినవారు లెక్కకు మిగిలి ఉన్నారు. వారినిగురించి విమర్శించేవారూ అంతే.

పుర్రెకోకబుద్ధి. నాలికకోకరుచి. గ్రామఫోను ప్లేట్లిచ్చిన గాయకులెందరో, ఒక్కొక్కగాయకుణ్ణి గురించిన అభిప్రాయాలు కనీసం అన్నైనా ఉంటవి. రాచప్ప నిద్రబోయినవార్ని లేవగొట్టుతాడని ఆయనంటే గౌరవంకొందరికి. సదరు బుద్ధిమంతులకే ఇందుబాల, బాలగంధర్వాదులు వినబడీ వినబడకుండా పాడుతారని కోపం. ఎవరైనా కపిలవారబ్బాయి తరువాతనే అని కొందరిమతం. కపిలవాయివారి పాట పాతచింతకాయ పచ్చడి అని కొందరి అభిప్రాయం. జొన్నవిత్తులాయన అరెరే! ఏమిత్రిప్పుతాడురా గొంతు. అకారం ఏంపలుకుతుందిరా సంగీతంఅంటే అదీఅని కొందరు. అరిచి అరిచి మాగాడిద ఈలాగే చచ్చిందన్నట్టుగా ఉంటుం దాసంగీతం అని మరికొందరు. 'రాఘవా' అని అద్దంకివారి పిల్లవాడు అనాలె వినాలెనని కొందరి ఆలోచన. ఎన్నైనాచెప్పండి ఆయనపాటలు ఏమాత్రం బాగుండవు, పాడుంపిల్చినవాడుగొంతూ ఆయనానూ అని కొందరివిచారణ. స్థానంఆయనపాట అసలే ఏడ్చినట్టుగా ఉంటుంది, దానికితోడు ఆయన గ్రామఫోనులో ఏడ్చాడెందుకురా అని కొందరి ఆక్షేపణ. ఏమన్నా, స్థానంవారిపాటలో మాధుర్యంఉంది, ఆయన పెద్దపాటకుడు కాకపోయినా ఆయనపొందిక, నేర్పు, భావస్ఫురణ ఇత్యాది గుణాలు ఎవరికీరావు, ఆయన ప్రతి పద్యమూ, పాటా, ఆయననాటకంలో వేసిన పాత్రలను జ్ఞప్తికితెస్తవి, ఆయన ఏడ్పుగూడా గొప్పగానే ఉందని స్థానంపార్టీవారి సమర్థన. ఈ విధంగా గ్రామఫోను గాయకులమీద అభిప్రాయాలూ, ఆక్షేపణలూ, ఖండనలూ, సమర్థనలూ వింటూంటే వేళ ప్రొద్దుగడవదనే భయం ఉండదు.

గ్రామఫోనుస్థితిమాత్రం నిత్యకల్యాణంగా వెలిగిపోతున్నదన్నాము. గ్రామఫోనుగల ఆసామిస్థితి మరీని. అతగాడికున్న పలుకుబడి కరణం మునసబులకైనా, పెద్ద అధికార్లకన్నా, లక్షాధికార్లకన్నా లేదు. ప్రతివాడూ ఓమారు గ్రామఫోను వినిపిస్తురూ అనేవాడే. అంటే విని లోలోపల సంతోషించే గ్రామఫోను యజమానులుగూడా ఉన్నారు.

గ్రామఫోను కొందరికి ఎంతో బెట్టుసరికూడా నేర్పుతుంది. కొంచెంసేపు గ్రామఫోను వినిపిస్తారా? అంటే కొందరు గ్రామఫోను ఆసామీలు 'ఇప్పుడు కాదులెండి, మరోసారి ఎప్పుడన్నా......?' అనీ, మరి కొందరు ప్లేటులు మంచివిలేవండీ అనీ, గ్రామఫోను ఇప్పుడు ఆర్డరులో లేదండీ అనీ ఏవేవో కారణాలు చెప్పుతారు. అసలుకారణంమాత్రం అడగంగానే వినిపిస్తే అందులో మజాపోతుందనే. కొందరు కొందరికి గ్రామఫోను పాడయిపోతుంది, ప్లేటులు అరిగిపోతవనే అభిప్రాయంకూడా ఉంటే ఉండవచ్చు.

కొందరు గ్రామఫోను యజమానులకు తమ గ్రామఫోను పతివ్రతఅని, అది పరహస్తస్పర్శమాత్రంఓర్చదని, అభిప్రాయం. ఎవరినీ తాకనివ్వరు. కొందరికి తమ గ్రామఫోను పువ్వులాంటిది మరెవ్వరు మోటుగా తాకినా వాడిపోతుందనీ, మరికొందరికి తన గ్రామఫోను మంచిగయ్యాళి, తానుతప్ప దాన్ని ఇతరులెవరూ స్వాధీనపరుచుకోలేరు, సముదాయించుకోలేరనీ. ఇత్యాది కారణాలచేత కొందరు, కొందరు వేరు కారణాలచేత ఇతరులకు గ్రామఫోను ఇవ్వవలసివస్తే వెంటవెంటనే వస్తూఉంటారు.

ఇందులో కొందరి అభిప్రాయం గ్రామఫోను పెట్టడం ఇతరులకెవ్వరికి చేతగాదని, తమకుమాత్రమే చేతనవునని. తాము పెద్దపెద్ద పరీక్షలిచ్చినందువల్లే ఈలాంటి గొప్పవిషయాలు తమకు తెలిసినవనీ. అలాంటి ఆసామీలే తమ గ్రామఫోను ఉండడంవల్లనే సూర్యచంద్రాదులు గతులుతప్పకుండా నడుస్తున్నారని తలచేవారుగూడా ఉన్నారు.

గ్రామఫోను ఉండి అప్పుడప్పుడు పెట్టుకొని వినే ఆసామీ—అంటే పెట్టి వినకుండా మూలబెట్టి బూజెక్కించేవారున్నారు. ప్లేటులు పచ్చళ్ళమీదికి మూతలకు పనికివస్తున్నవి.—వినే ఆసామీ అయితే ఆయ

నకు దొంగలభయం ఏమాత్రమూ ఉండదు. ఆయన ఇంటిచుట్టూ జనం హమేషా పడి ఉంటారు. కిటకిటలాడుతూ జనం పెళ్ళింట్లో ఉన్నట్లే ఉంటారు. పల్లెటూరయితే చెప్పనక్కర్లేదు. అలాంటప్పుడు ఆ ఆసామి గొప్పవాడుకాడని ఎవరనగలరు.

ఒకాయనఇంట్లో గ్రామఫోను ఒకటిఉన్నది ఉన్నదనిమాత్రం ఎవ్వరికీ తెలియదు. ఎప్పుడైనా గ్రామఫోనుపెట్టి వింటూంటేగా ప్రక్కవాళ్ళకైనా తెలిసేది? దగ్గరబంధువులలో ఎవరైనా గ్రామఫోను ఉన్నదని తెలిసినవారువస్తే వారికి బుద్ధిపుడుతుంది గ్రామఫోనువిందామని. వారుశ్రమపడి ప్లేట్లమీది బూజు, గ్రామఫోనుమీదిబూజు ఒక గంటన్నరసేపు తుడిచిన తర్వాత సౌండుబాక్సుకోసం వెతకడం ఆరంభం చేస్తారు. ఆసమయానికి ఆసౌండుబాక్సుఉన్న ఇనప్పెట్టెతాళంచెవులు ఎవరికీ కనబడవు. భార్యవైపువారు వస్తే భర్త తాళంచెవులు కనపడకుండా చేస్తాడనీ, భర్తవైపువారువస్తే ఆపని భార్య చేస్తుందనీ ఒక అనుమానంఉన్నది కాని నిజానిజాలు తెలియవు. ఇంతకంటె అసౌండుబాక్సు పనిచెయ్యని స్థితిలో ఉంచితే వారి గ్రామఫోను ఆచంద్రతారార్కంగా అలాగే ఉంటుందని, ఎవరికి దానినిచ్చినా భరవాలేదనితోస్తుంది.

గ్రామఫోనుప్లేటులు ఇవ్వడమనీ, గ్రామఫోను పెట్టడమనీ పరిపాటిగా అంటున్నాము. అసలు పెట్టు అను ధాతువుకు శబ్దార్థచంద్రిక, శబ్దరత్నాకరము వగైరా నిఘంటువులలో ఉన్నఅర్థము ఉండదు అని. "గ్రామఫోనుపెట్టు" అంటే మూలఉన్న గ్రామఫోను నడిమధ్య పెట్టడంగాదు. గ్రామఫోను నలుగురిమధ్యపెట్టి కీయిచ్చి ప్లేటుపెట్టి పాడించడం. అలాగే ప్లేటివ్వడం అంటే ప్లేటు మరొకరికివ్వడమనేకాదు. ప్లేటులో ఎక్కించడానికి పాట పాడడం. ఒకాయన మరొకాయనతో "మీరు రెండు ప్లేట్లివ్వండీ" అంటే ఆరెండో ఆయన వల్లమాలినకోపం తెచ్చుకుని "నాకు సంగీతం రాదని మీకు తెలియదా. అలా వేళాకోళం ఏంబాగులేదు సుమండీ!" అన్నాడట. కనుక ఇందు మూలంగా పెట్టడానికి పాడించడమనీ, ఇవ్వడానికి పాడడం అనీ నూతనార్థాలు కల్పించి, కోశకారులకు పనికల్పించినా. ఆంధ్రభాషను వృద్ధిపరచినందుకు పదహారణాల ఆంధ్రులందరూ సభలుజేసి గ్రామఫోను కనిపెట్టిన ఆయనకూ, వారు ప్రస్తుతం ప్రపంచకంలో గయరుహాజరయితే (అయితేనే సుమండీ) వారి వారసులకూ (వారసులకిస్తే పితృదేవతలకు చేరుస్తారుగనుక), గ్రామఫోనుకంపెనీలవారికీ, గ్రామఫోను పిచ్చను ప్రపంచకంలో వ్యాపింపజేసినవారికీ, ఆంధ్రదేశంలో అతివ్యాప్తికితెచ్చినవారికీ కృతజ్ఞత తెలుపవలసి ఉంటుంది. మాటలకు నూతనార్థాలనూ, నూతనప్రయోగాలనూ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారూ ఏమాత్రం ఒప్పుకోరు గనుక ఈ విషయంలో అభినవాంధ్రకవిమండలివారన్నా కొంచెం శ్రమ తీసుకోవలసి ఉంటుంది.

ఏతావతం చెప్పదల్చుకున్నది గ్రామఫోను పెట్టినచోట చేరేజనాన్ని చూడడం ఒక ఆనందమేనని. పిలవలేదనుకోకుండా, ఇంతమందిచేరితే ఏమనుకుంటారోనని ఆలోచించకుండా, పాటసంగతి తెలిసినా తెలియకపోయినా జనం పుష్కలంగా మూగి కనులపండువ చేస్తారు.

ఇదివరలోనే జనాకర్షణకోసమున్నూ, మొహమాటము ఏర్పఱచుకొని పలుకుబడి సంపాదించుకోవడానికిన్నీ కొన్ని వృత్తులు ఏర్పరచబడ్డవి. శివార్చకులూ, విష్ణ్వర్చకులూ తమ పనులకుతోడు కొంచెం వైద్యం నేర్చుకుని తమతో ఇతరులకు పని కల్పించుకుంటూ వచ్చారు. ధనం రాలినా రాలకపోయినా వైద్యపు మొహమాటాన ఏదైన పనైనా చేయించుకోవచ్చునని. మఱికొందఱు జ్యోతిషం ఉపవృత్తిగా చేసుకోవడం చూస్తున్నాము. చాలామంది పొడుంకాయ హమేషా దగ్గర ఉంచుకొని తాము పీల్చినా పీల్చకపోయినా శూద్రాదులకు దానంజేసి పలుకుబడి సంపాదించుకుంటున్నారు. అలాంటిదే గ్రామఫోనున్నూ. నలుగురిలో పలుకుబడి కలుగజేస్తుంది. ఆ వస్తువుగల ఆసామి తాను పాడించుకొని వింటున్నప్పుడు ఇతరులువచ్చి వింటేనే కొంచెం మొహమాటం ఏర్పడుతుందే ఇహ ఇతరులు వారికై వారువచ్చి అడిగి పాడించి, విని, ఆనందించి,

వెళ్ళితే మొహమోటంసంగతి చెప్పవలెనా? పలుకుబడి, నలుగురిలో ఎలుక కోరే అర్చకులు, హోటలు యజమానులు, సానులు, వకీళ్ళు, డాక్టర్లుగూడా హమేషా వారి వాకిట గ్రామఫోను పాడించడంవల్ల ఉండే గుణాగుణాలను వారేనిర్ణయించుకుని కార్యరంగంలోనికి దిగుతారని ఎంచుతాను. హోటలుయజమానులు కార్యశూరులు అనిపించుకున్నారు. ఇతర సోదరులుమాత్రం వారిని అనుకరించలేని భీరులా? అన్నలారా! మేల్కొనుడు!!

అనేకముగు గ్రామఫోను సభల నలంకరించి, అపరిమితమగు అనుభవము గడించిన ఒక శాస్త్రజ్ఞుడు ఈ క్రింది విధముగా ప్రకటన చేస్తున్నాడు. "గ్రామఫోను వినడానికి తయారయ్యే జంతువులకందరికీ (శాస్త్రపరిభాష జీవంగలవాటిని జంతువులు అంటుంది) ఒకవిధమైన జబ్బుఒకటి సర్వసామాన్యముగా కనిపిస్తున్నది. ఆ జబ్బు గ్రామఫోను వినడానికి వచ్చింతర్వాత గ్రామఫోనునుంచి శ్రోతలకు వ్యాపించే అంటువ్యాధా? అని ప్రశ్నలు కలిగినవి. ఆ జబ్బు అమితంగా మాట్లాడడం. ఏ మంచిపాటకుడో పాట వినిపిస్తూంటే వినేవాళ్ళు ఊరుకోలేక మాటలు సాగిస్తారు. కొందఱు పాటకుణ్ణి గురించో, గ్రామఫోను ప్లేట్లు తీయడాన్నిగురించో మాట్లాడినా హెచ్చుమంది సందర్భంలేని స్వంతవిషయాలను గురించో, లోకాభిరామాయణమో చెప్పుకుంటారు.

కొందఱు మానవులలో ఈ జబ్బు స్వతస్సిద్ధంగా ఉంటుందా అనే ప్రశ్నకు ఆ జబ్బుగలవాళ్ళుమాత్రమే గ్రామఫోను వినడానికిరావడ మెలా సంభవిస్తుందనే ప్రశ్న రూపకమైన సమాధానంవచ్చింది. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పి పర్యవసానము తేల్చగలందులకు మానసికశాస్త్రజ్ఞులతో కూడుకొన్న ఒక ఉపసంఘము వారు అహర్నిశాలు పరిశ్రమచేస్తున్నారు.

ఒకరింట్లో గ్రామఫోను తఱచుగా పెట్టుతూ ఉంటారు. ఎప్పుడైనా మాటవరసకు "సాయంత్రం మాయింట్లో గ్రామఫోను పెట్టుతాము ఒకసారి రండి" అని అంటాడేమో ఆ గృహయజమాని అని పది పదిహేను రోజులు చూచాను. పోనీ వెళ్ళుదామా ఈ మాత్రానికి పిలిచేదేమిటి అని నాకు తెలియకుండానే వెళ్ళేవరకు వచ్చేదేగాని వెంటనే వారి ఆడంగులుంటారని జ్ఞాపకమొచ్చి మానివేశేవాణ్ణి.

చివరకు నేనే ఓడిపోయినాను గ్రామఫోనుగల గృహస్థుయింటికి నాకాళ్లు నడచివెళ్ళినవి. వెళ్ళేవి ఊరకోక బలవంతంగా శరీరాన్ని, మనస్సున్నపెట్టెనూ లాక్కొనివెళ్ళినవి. అనుకున్నట్టే వారి ఆడంగులు నన్ను చూచి తలుపుచాటుకు వెళ్ళారు.

నేనువెళ్లినతర్వాతనే మరి నలుగురు పెద్దలుగూడా దయచేశారు. ఆవచ్చినవార్ని ఆహ్వానించడం, చాప చాలకపోతే మరొకచాప వేయించడం ఈ హడావుడిలో జరుగుతున్నప్లేటు అయిపోయింది. తిరిగి మరో ప్లేటుపెట్టారు. ఆవచ్చినవారిలో ఒకాయన (సంగీతజ్ఞానం తనకున్నదని యితరులు అనుకోగలందులకు ఆయన మాట్లాడినా, మాట్లాడడం పూర్తి అయ్యేలోగా ఆయన సంగీతజ్ఞానం పూజ్యమనితేలింది) తన సంగీతజ్ఞానం ప్రకటిస్తూ "సుబ్బయ్యభాగవతారా! ఆయనది ఈ ప్లేటు కాదురా. ఆ రోజు మనం విన్నాంచూడూ అది వెయ్యి" అన్నాడు. "అదే ఇది" అనేవరకు "అదేమిటిరా సంబంధం లేనట్టుతోచింది" అని తప్పుకున్నాడు. ఆయన తల ఊపుడూ, తాళపు వేపుడూ చూచి "ఇదేంరాగం అండీ" అన్నాను. ఆ పెద్దమనిషి "కన్నడ" అన్నాడు. ప్లేటు అయింతర్వాత చూస్తే దానిమీద "కమాచి" అని ఉంది. "దానికీ దీనికీ కొంచెందగ్గరే లెండి. ఒక్కటే కళేవార" అని దబాయించాడు. మిగిలినవారంతా వాళ్ళవాడి జ్ఞానానికి ఆనందిస్తున్నారు. నేనూ ఆయన తెలివితక్కువకు చిరునవ్వు నవ్వాను. మొత్తం అందరము ఆయన సంగీతజ్ఞానానికి సంతోషించామన్నమాటే.

ఒక ప్లేటు తర్వాత మరొకటి నడుస్తూనే ఉంది. ప్లేట్లు వేశే ఆయనకూడా శ్రోతల సంభాషణలో పాల్గొన్నట్లయితే ఏ ఏమరుపాటులోనే ప్లేటు పగలవలసిందే. బుద్ధిమంతుడు కావడంచేత తన గ్రామఫోనునుగురించిన శ్రద్ధవల్ల ఆయన విరివిగా వీరి సంభాష

ణంలో పాల్గొనలేదు. ఆపైన మాట్లాడిన పెద్దమనిషి (స్థూలకాయంలోనన్నా) ప్రక్కవారికి సంగీతాన్ని గురించీ, దాని మెరుగులనుగురించీ, పాటకులనుగురించీ, గ్రామఫోన్నుగురించీ, విడవకుండా ఉపన్యాసం ఆరంభించాడు. మిగిలినవారు తమకుతోచిన సంగతులు పులగంలో పచ్చడిలాగా తగిలిస్తున్నారు.

మూడు నాలుగు ప్లేట్లు ఈవిధంగా నడచినవి. ఒక ప్లేటుకు ఒకప్లేటుకు మధ్య టైములో మాట్లాడవద్దని వారికి చెప్పుదామనుకుంటే సరిగా అప్పుడే వారు మాట్లాడడం మానివేశేవారు.

కొంతసేపయిన తర్వాత ఒకప్లేటు జరుగుతుండగానే ఆపుకోలేక "బాబూ! విందురూ!!" అన్నాను. "నామొహం ఏమిటీ వినేది! అవి ఆపరా. ఈసంగీతం ఎవరికి తెలియదు? అవి పప్పుబ్రాహ్మడుపెట్టి ఆలాంటివి తగిలించవోయి" అన్నాడు ఆయన. అది పెట్టిన తర్వాత ప్లేటులోది వినకుండానే ఒకటేనవ్వు, నవ్వంతా అందుకోసమే నిల్వచేసుకున్నట్లు.

కొసమాట ఆనాడు గ్రామఫోనుప్లేటు ఒకటీ నేను సరిగా వినలేదు. ఆనాడేమిటి? ఏనాడూ, ఎవ్వరూ గ్రామఫోను సరిగా వినడానికి వీలులేని పరిస్థితులు ఏర్పడినవి. గ్రామఫోను వినడానికి కూర్చున్నతర్వాత మాట్లాడగూడదని 144-వ శెక్షన్ ఉపయోగించడానికి వీలవుతుందేమో, అయితే దీనిని ఎవరు అమలుపరచాలనో అనుభవశాలులైన లాయర్ల సలహాలైనా, లేక అసలు 144-వ సెక్షన్కు బూజుదులిపి పైకితెచ్చిన ఘరానా మనిషి సలహాలైనాపొంది గ్రామఫోను ప్రియులు పనిచెయ్యవలసినస్థితి దేశానికిపట్టింది. ఎంత శ్రమకైనా ఓర్చుకుని వారు ఈ పనికి పూనుకుంటారని తలుస్తాను.

—మొదలి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ, బి. ఏ.

విరాగి

ప్రథమ శకలము : సృష్టికర్త.

అమితతీక్ష్ణాతపంబున నలసి సొలసి
శ్వాసములు పుచ్చు నీబాటసారి యెవఁడో?
పాపము! వ్యథాపరిక్లిష్టభావమూర్తి
యై, కనుంగవ నశ్రువు లవిఁగో తొఱఁగు.

ఎండమావుల నీరము లిచ్చమెయిని
గ్రోల నెంచిన యట్టి మూర్ఖుండితండు;
అమితతృష్ణాప్రకృష్టాత్ముఁ డల్లనల్లఁ
బాదములు వెట్టుచుం దొట్రుపడుచు వచ్చు.

* * *

రమ్ము పాంథ! నావచ్చు పథమ్మునంటి
పోయెదవు నీకు సంతసంబు ఘటియిల్ల,
మగిడి నీసౌధగేహాళీమధురకాంతి
పూరముల సూర్యదీప్తులు తేరిచూతు.

* * *

అటులు కవిచెప్పు పలుకుల నాలకించి
పథము గమనించి పోయె నా బాటసారి;
జ్ఞానగీతము పాడించు సర్వమయుని
కవివరేణ్యుని హృదయంబు గాంచలేఁడు!

కష్టసుఖముల నోరువఁగల జనుండె
నిశ్చయము ముక్తిపీఠికి నేతయగును
బోడి బైరాగి వేసములూ పూనినంతఁ
గలుగునాయేమి? మోక్షరంగమున సిద్ధి.

—పెనుమర్తి వేంకటరత్నశర్మ.